

bližnjimi mesti in hkrati s konkretnimi podatki dokazujejo, da je mesto imelo v obravnavanem času pomembno vlogo v posredovanju blaga iz svojega slovenskega in hrvaškega zaledja v jadranski prostor in prav tako tudi v obratni smeri.

OPOMBE

1. Prim. A. Fest, *Il commercio di Fiume nel medio evo. Fiume 1900. S. Gigante, Fiume nel Quattrocento, Fiume 1913; isti, Fiume nel secolo XV, Bullettino 3 (1913) je prevod razprave A. Festa v reviji Századok iz leta 1912; F. Hauptmann, Rijeka. Od rimske Tarsatike do hrvaško ugarske nagodbe, Zagreb 1951, str. 35 sl. Rijeka, zbornik Matice Hrvatske, Zagreb 1953; F. Gestrin, *Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem (Libri daziari del Cinquecento e Seicento in Slovenia)*, Ljubljana 1972, str. 25 sl. — 2. F. Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja*, Ljubljana 1965, str. 82 sl. in 112 sl.; P. Blaznik, *Trgovske zveze Škofje Loke z Reko v luči notarske knjige Antona de Renno de Mutina (1436 do 1461)*, LR 8 (1961), str. 75 sl. — 3. Prim. F. Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja, o. c.*, str. 122 sl.; isti, *Trgovina slovenskih dežel z italijanskimi ob koncu srednjega veka in v XVI. stoletju*, ZČ 29 (1975, str. 91 sl. — 4. M. Zjačić, *Knjiga riječkog kancelara i notara Antuna de Reno de Mutina (1436—1461)*, *Vjesnik državnog arihva u Rijeci IV (1957)*, str. 221, 1454 jul. 4 /poslej Zjačić IV oziroma III in V/. — 5. Npr. Zjačić V, str. 301, 1456 jan. 28. — 6. Npr. Zjačić IV, str. 184, 1453 sept. 11. Nekoliko pogosteje se javljajo primeri, ko posamezni partnerji ime-*

nujejo za izterjevanje in druge posle svoje prokuratorje in jim dajejo polnomočja za nastop proti svojim (prejšnjim?) partnerjem. — 7. V tej smeri je tehnika trgovine najdalj prišla v Italiji že stoletje prej; prim. za sliko tehnike trgovine in italijanskega trgovca *The Cambridge Economic History of Europe III*, Cambridge 1963 in tam navedeno literaturo, zlasti dela avtorjev A. Saporì Y. Renouard, J. Le Geff. — 8. Prim. Zjačić IV, str. 194, 1454 jan. 3; Zjačić V, str. 264, 1455 febr. 10, str. 266, 1455 febr. 24, str. 365, 1458 jul. 21. — 9. F. Gestrin, *Piranska komenda v 14. stoletju. Prispevek k problemu tehnike trgovine v srednjem veku. Razprave I. razreda SAZU V, 1966; isti, Pomorstvo srednjeveškega Pirana (La marineria di Pirano nel Medio evo)*, Ljubljana 1978, str. 60 sl. — 10. Tako je kamniški meščan Jurlin Seidel leta 1456 z Reke v Benetke prepeljal svoje blago: 590 govejih in konjskih kož ter 140 povezov železa; glej Zjačić V, str. 301 sl., 1456 jan. 28: »... quod dictus Jurlinus Seidel de Stayn conducet a predicta Terra Fluminis Venecias pelles bovinas et equinas 590 et fassios 140 ferri...« — 11. Primerjava z razvojem družb v Piranu, glej op. 9. — 12. Zjačić III, str. 164, 1447 jul. 19: »... ducatos ducentos auri in prompta pecunia et rebus de comuni concordio amborum extimatis...«; Zjačić V, str. 319, 1456 avg. 17: »... fecerunt simul societatem pro decem milliaribus arcuum...«. — 13. Zjačić III, str. 164, 1447 jul. 19, prim. še str. 316, 1450 jul. 3. — 14. Prim. op. 9. — 15. Zjačić III, str. 316 sl., 1450 jul. 3. — 16. Zjačić IV, str. 95, 1451 april 25. — 17. Zjačić III, str. 255, 1449 maj 15. — 18. Zjačić IV, str. 199, 1454 jan. 19. — 19. S. Gigante, *Libri del cancelliere I. Cancelliere Antonio di Francesco de Reno, Monumenti di storia fiumana II, Reka 1912*, str. 123. — 20. Zjačić V, str. 319, 1456 avg. 17.

TRGOVINA Z ŽELEZOM, ŽELEZNIMI IZDELKI IN DRUGIMI KOVINAMI NA REKI V LETIH 1527—1631

METKA NUSSDORFER

Splošen gospodarski razcvet, ki ga doživljajo slovenske dežele od začetka 16. stoletja dalje, se kaže v večanju proizvodnje in tudi v sorazmernem tehničnem vzponu rudarstva in železarstva na naših tleh. S tem v zvezi so prvi pojavi zgodnjega kapitalizma prav v teh dveh panogah.¹

Fužinarstvo se je razvilo v 15. in 16. stoletju zlasti močno na Kranjskem. Na Slovenskem Koroškem, južnem Štajerskem in v Slovenskem primorju je bilo le nekaj manj-

ših podjetij. Kranjske fužine so predelale letno okrog 2000 ton domačega kovnega ter litega železa in jekla. Poleg tega so fužine predelale še približno enako količino surovega železa, uvoženega s Koroškega.² Manjši pomen sta imela pridobivanje in predelava svinca in bakra.

Povečan gospodarski razmah (in s tem proizvodnja) je nujno vplival tudi na povečanje trgovine s kovinami in kovinskimi izdelki, tako lokalne kakor tudi trgovine na večje

razdalje. Tu nas zanima predvsem poklicna meščanska trgovina iz slovenskih dežel na Reko.

Reka je imela v tej trgovini predvsem posredniško vlogo, čeprav je določen del blaga konsumirala tudi sama. V večji meri pa je blago, ki je prihajalo iz slovenskega in hrvaškega zaledja (pa tudi iz ogrskih in turških dežel — vendar v manjši meri), odšlo preko Jadranskega morja v italijanska mesta in pokrajine na zahodni obali od severne Italije preko Mark vse do Apulije in celo na Sicilijo. Del blaga pa so z Reke vozili ob vzhodni obali Jadranskega morja prek Šibenika in Splita do Kotora.

Reka je bila v tem obdobju povezana z zaledjem s tovornimi potmi. Osrednja pot je vodila prek Ljubljane, Planine in Postojne po dolini Pivke na Knežak, Šembije, Ilirsko Bistrice, Koseze, Rupo in Klano. Pri Vrhniki se je nanjo priključila pot iz Škofje Loke, ki je tekla skozi Poljansko dolino prek Lučen.³ Promet s Kočevskega in s hrvaškega ozemlja pa je potekal čez Gerovo.⁴ Blago so tovorili v glavnem pozno spomladi, poleti in v jeseni, precej manj pa v zimskih mesecih, kajti neugodne vremenske razmere so oteževale potovanja, ki je trajalo v eni smeri tudi več dni (npr. iz Ljubljane na Reko približno tri dni).⁵

Med blagom, ki je tedaj prihajalo na Reko prvenstveno iz zaledja in odhajalo prek Jadranskega morja v italijanske pokrajine in v manjši meri tudi v Dalmacijo, so bile tudi kovine in kovinski izdelki. Prvo mesto je šlo trgovini z železom in železnimi izdelki kot npr.: žebliji, narbe,⁶ podkve, motike, železne krogle, jeklo... Nadalje pa so bili predmeti trgovine tudi svinec, star baker in terragetha.⁷

Trgovina z železom in železnimi izdelki je v največji meri potekala v smeri zaledje — Reka—Italija. V prvi polovici 16. stoletja je bilo vse železo in so bili tudi vsi železni proizvodi, ki jih je zajela trgovina na Reki, samo iz kranjskih fužin. V naslednjem obdobju pa se javlja tudi koroško železo in

izdelki iz njega. Domače železo so označevali kot »deželno železo« (Landteisen), koroško pa Carnerischer eisen. Na enak način, vendar bolj neredno, so označevali tudi železne proizvode: Landtnegl (kranjski žebliji), Landthacke (kranjske motike), Khärner negl (koroški žebliji). Trgovali so s surovim (rauch eisen) in kovnim pa tudi s starim železom (allt eysen). Ločili so med boljšim (Stachel, Stahl, Stahel) in slabšim jeklom (Zwitschach), kakor tudi med domačim, tj. kranjskim (Landstachel) in koroškim jeklom (Khärnerstachel).

Čeprav se koroško železo omenja kot blago trgovine v reških mitninskih knjigah sorazmerno pozno (še le v letu 1594: Anthon Sfoitenig hat herein ein meiller carnerischen eysen /gefuert/, datum: 9. Februari, 1594),⁸ vendar lahko sklepamo, da je koroško železo predmet trgovine z Italijo že pred drugo polovico 16. stoletja. Prvič se omenja v beneškem kovaškem statutu iz leta 1271 (»de Villaco«). Če primerjamo trgovino z železom in železnimi izdelki na poti čez Bačo v Furlanijo (tu se omenjajo le žebliji, narbe in podkve)⁹ s trgovino prek Reke, lahko ugotovimo, da je bilo slednja veliko bolj raznolična.¹⁰

Količinski obseg trgovine s kovinami in z izdelki iz kovin na Reki po posameznih letih, za katere so ohranjene mitninske knjige, in po vrstah blaga, prikazujeta naslednji tabeli.

Za izvoz obravnavanega blaga v zaledje imamo v mitninskih knjigah samo dva podatka, oba za leto 1631:

21. maja izvozi Michel Zukha v zaledje 2 tovara žeblijev in plača zanje 16 krajcarjev nove naklade;¹³

3. junija izvozi Lucas Peretz v zaledje 2 1/2 tovara kranjskih žeblijev in plača zanje 30 krajcarjev nove naklade.¹⁴

Posebej je omeniti količine železa in železnih izdelkov iz leta 1586 in 1587,¹⁵ za katere so trgovci dolgovali plačilo štiridesetnine in niso vnesene v gornji tabeli: leta 1586 tr-

Tabela I.

UVOZ IZ ZALEDJA (podatki so v tovorih)¹¹

Leto	Železo	Žebliji	Terrag.	Svinec	Jeklo	Slabše jeklo	Podkve	Lemeži, noži, motike	Koroško železo
1527	178	20		4	4	6	7	5	
1537	298	234	56	34 1/2	25	7		3 1/2	
1538	46	1	10						
1540	71	52	9	6		2	2		
1586									
1594	1 1/3	4			1/2		1	1	1
1631	11	103			20		1/2		1

Tabela II.

IZVOZ PO MORJU¹²

Leto	Železo	Žebli	Terrag.	Svinec	Jeklo	Slabše jeklo	Podkve	Zel. krogle, lemeži, motike, narbe, noži	Star baker
1527	130 1/2	48	9		1/2			11	
1537	236	208	136 1/2	32	4		9	3 1/2	
1538	15 1/3	1	11 1/2						
1540	98	102	7 1/2	6		6		47 1/2	
1586							1		
1594	2 1/2	14 1/2			1/5		1/2	2 1/2	1/3
1631	15	364			10 1/2		1	1/2	1/2

govci niso plačali štiridesetnine za 120 sodčkov žeblijev, 2 sodčka in 1 tovor motik ter še za neznano količino železa, žeblijev, jekla, motik in podkev, v letu 1587 pa za 201 1/2 sodčka žeblijev, 1 sodček podkev ter še za neznano količino železa, jekla in žeblijev. Ker sodimo, da je to blago zelo težko postaviti v pravilno tabelo, smo to količino porazdelili približno na pol in te podatke upoštevali pri računanju celotnega uvoza in izvoza na Reki.

V celoti je po obstoječih podatkih prišlo na Reko po kopnem in izjemoma tudi po morju 634 tovorov raznovrstnega železa (surovega, starega, predelanega; narbe, noži,

zakovice, železne krogle, motike, lemeži...), 505 tovorov žeblijev, 90 tovorov terragethe, 44 tovorov svinca, 67 tovorov boljšega in slabšega jekla in 6 tovorov koroškega železa (glej tabelo III). Pri izračunavanju sem upoštevala tudi blago, ki je zapisano v opombi pri tabeli I, ki pa ga zaradi preglednosti nisem vpisala v tabelo.

V istem času so z Reke izvozili po morju 584 tovorov raznega železa, 832 tovorov žeblijev, 137 tovorov terragethe, 38 tovorov svinca, 18 tovorov jekla in 1 tovor starega bakra. K izvozu spadajo tudi podatki, vpisani v opombi pri tabeli II.

Tabela III.

UVOZ NA REKO

Leto	Železo	Žebli	Terrag.	Svinec	Jeklo	Koroško železo
1527	190	20		4	10	
1537	301 1/2	234 1/2	71	34 1/2	32	
1538	46	1	10			
1540	73	52	9	6	2	
1586	1	30				
1587	1/4	50				
1594	4 1/2	9			1/2	3
1631	18	108 1/2			23	3
	634 1/2	505	90	44 1/2	67 1/2	6

Tabela IV.

IZVOZ Z REKE

Leto	Železo	Žebli	Terrag.	Svinec	Jeklo	Star baker
1527	141 1/2	48	9		1/2	
1537	250	219	145	32		
1538	16	1	11 1/2			
1540	145 1/2	102	7 1/2	6	6	
1586	2 3/4	30				1/3
1587	1/4	50				
1594	5 1/5	14			1/5	1/2
1631	23 1/2	368 1/2			11 1/2	
	584 1/2	832	173	38	18 1/5	5/6

Po podatkih, ki jih imamo na razpolago tako za posamezna leta kot tudi za celoto, moramo ugotoviti, da je bil izvoz zlasti pri žebeljih in terragethi pogosto večji od uvoza, iz česar sklepamo, da je bilo blago uskladiščeno na Reki že iz prejšnjih let, še zlasti, če domnevamo, da so del blaga porabili tudi na Reki. Pri ostalem blagu pa je večinoma uvoz večji od izvoza, kar kaže na to, da je del blaga konsumirala Reka sama.

Pri izračunavanju poprečne letne množine dovoza oziroma izvoza naletimo na precejšnje težave, ker imamo za celoten časovni okvir 1527—1631, ki ga zajemajo mitninske knjige, podatke le za nekaj let. Za računanje poprečja bi potrebovali celoletne podatke — te pa imamo le za leta 1537, 1586/87 in 1631. Pomagali smo si tako, da smo podatke za zadnje četrletje leta 1527 pomnožili s 3, podatke za prvo polovico leta 1540 z 2, podatke za maj 1586 z 12, podatke za prve tri četrtine leta 1594 pa s 4/3. Dobljeni rezultati so seveda zelo približni, vendar pa nam ustvarjajo celotnejši pregled nad trgovino s kovinami na Reki. Če bi hoteli dobiti bolj realne podatke, bi morali izračunati obseg trgovine za vsak mesec v letu posebej, za katerega imamo celoletne podatke in iz tega potem sklepati na posamezne mesece v ostalih letih. To pa je izredno težavna in zamudna naloga, končni rezultat pa ostane še vedno samo približen.

Na naslednji tabeli sem skušala prikazati dviganje in padanje trgovine po posameznih mesecih v letih, za katere so se ohranili podatki v mitninskih knjigah:

Tabela V.

Leto 1527

	Uvoz	Izvoz
avgust	/	/
september	87	50
oktober	51	31 1/2
november	23	89 1/2
december	56	28

Leto 1537

	Uvoz	Izvoz
januar	71	12 1/2
februar	83	79
marec	70	55
april	51	31
maj	24	95
junij	95	109 1/2
julij	8 1/2	16
avgust	150	46
september	35	64 1/2
oktober	/	68 1/2
november	61	7 1/2
december	33	57 1/2

Leto 1538

	Uvoz	Izvoz
januar	57	29

Leto 1540

	Uvoz	Izvoz
januar	37	19
februar	44	112
marec	/	51
april	/	2 1/2
maj	9	41 1/2
junij	52	27

Leto 1586

	Uvoz	Izvoz
maj	/	2

Leti 1586/87 (uvoz + izvoz)

1/2 leta 1586	28
2/2 leta 1586	32
1/2 leta 1587	33 1/2
2/2 leta 1587	78 1/2

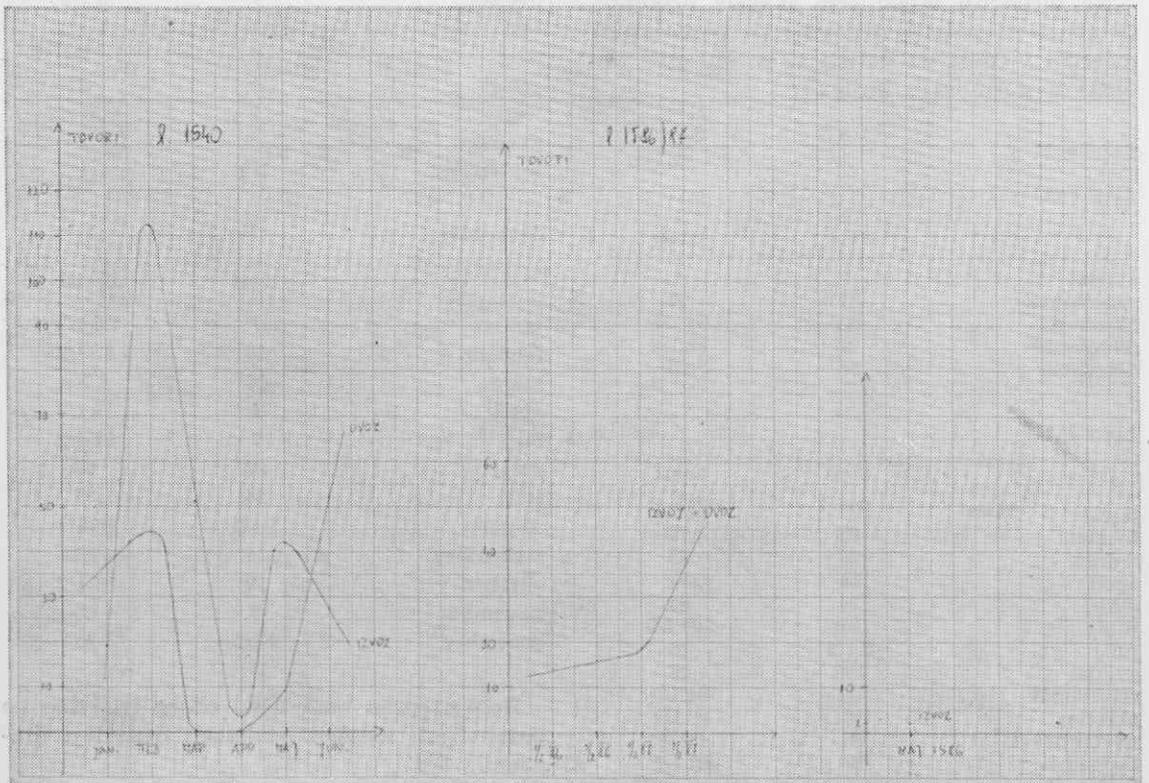
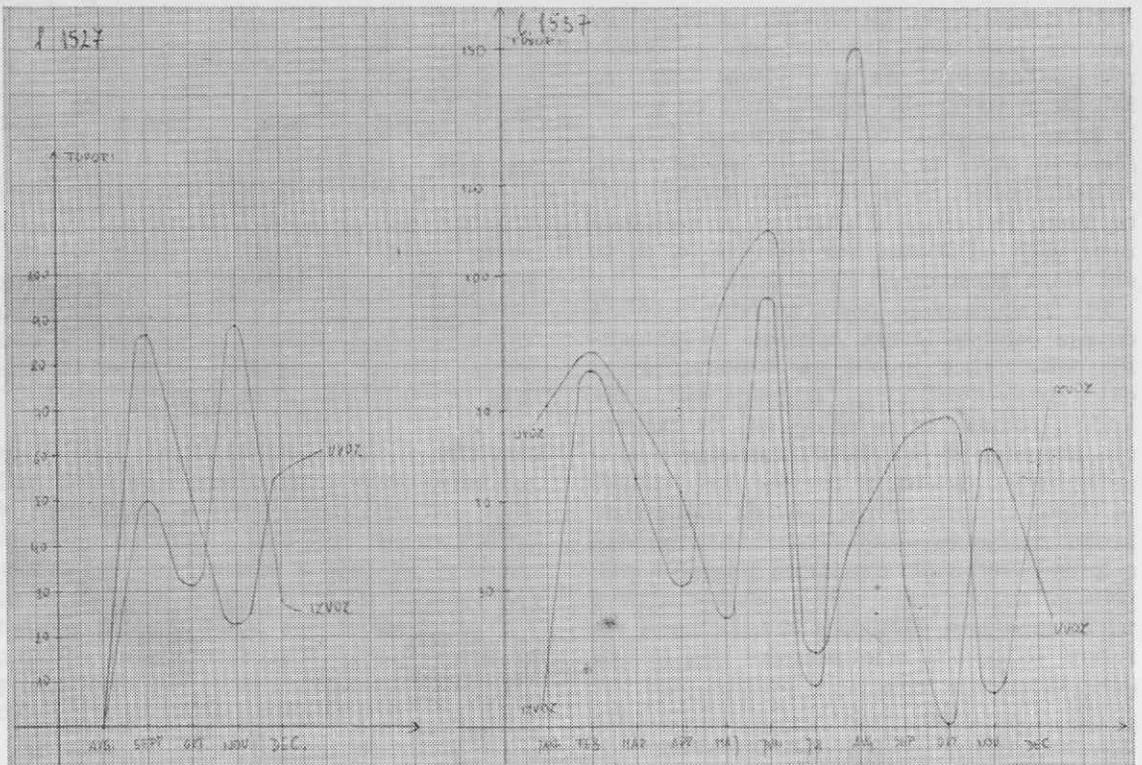
Leto 1594

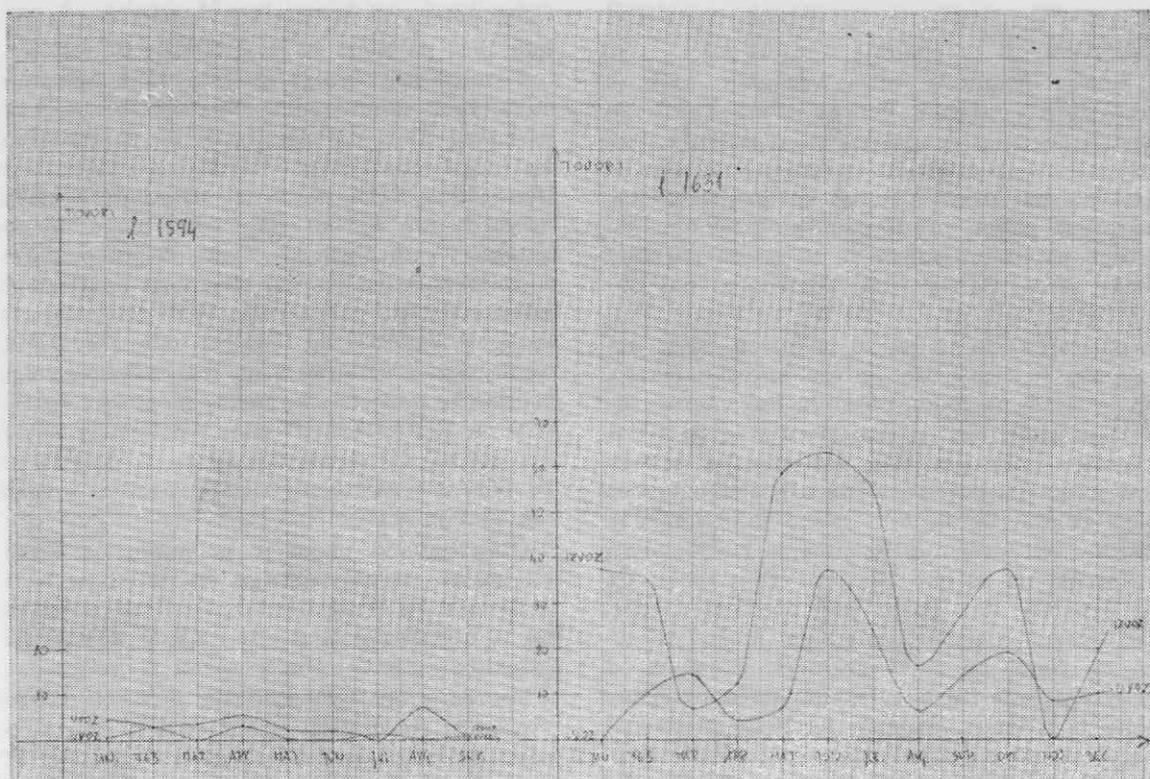
	Uvoz	Izvoz
januar	4	1/4
februar	3	3
marec	/	3 1/2
april	3	5 1/2
maj	/	2
junij	/	2
julij	1	/
avgust	/	7
september	1/2	1

Leto 1631

	Uvoz	Izvoz
januar	/	37 1/2
februar	10	35 1/2
marec	14	6 1/2
april	4	12 1/2
maj	7	58 1/2
junij	37	63
julij	24	55
avgust	5 1/2	16 1/2
september	14	13
oktober	19	37 1/2
november	8	/
december	9 1/2	20

Bolj nazorno nam bodo obseg trgovine po posameznih mesecih prikazali naslednji diagrami:

Diagrami jasno kažejo, da je imela trgovina z obravnavanim blagom na Reki največji obseg v letih 1527 in 1537. V letu 1540 je opazen sorazmeren padec trgovinskega poslovanja, kar se nadaljuje tudi še do konca stoletja. Najnižji nivo zaznamujemo leta 1594. V prvi polovici 17. stol. si trgovina zopet opomore; diagram kaže ponoven porast, vendar pa le-ta ne doseže nivoja iz prve polovice 16. stol.

Zanimiva je ugotovitev, da je bil obseg trgovine med leti 1527 in 1537 pa tudi še do leta 1540 sorazmerno velik (če pri tem upoštevamo, da je na Reko po teh podatkih prišlo letno le okrog 7% železa, ki so ga proizvedle fužine v slovenskih deželah; preostalih 93% je šlo na druga izvozna pristanišča, del pa so ga porabili seveda tudi naši ljudje) kljub temu, da je deželni knez leta 1520 izdal dekret, naj bi se promet z Reke zaradi turških napadov prenesel na Trst.¹⁶ To vsekakor dokazuje, da je bila navada trgovanja na Reki zelo ukoreninjena; upoštevati moramo tudi to, da so imeli trgovci, ki so tovorili blago na Reko, tu prav gotovo stalne odjemalce.

Diagrama za leti 1527 in 1537 pa nam obenem tudi prikazujeta, kako se je izvoz pokrival z uvozom npr. za leto 1527: v mesecih avgust, september in oktober je bil uvoz sorazmerno velik, izvoz pa majhen; v no-

vembru in decembru pa imamo ravno obratno situacijo — velik izvoz in majhen uvoz. Negativna razlika med izvozom in uvozom v zadnjih dveh mesecih se pokrije s pozitivno razliko v prvih treh mesecih.

Če se omejimo na preprostejšo metodo izračunavanja, bi po naših izračunih prišlo na Reko poprečno na leto 208 tovorov železa, 104 tovore žebeljev, 18 terragethe, 12 svinca, 18 jekla in 1,4 koroškega železa. Z Reke pa bi šlo poprečno 203 tovore železa, 191 tovorov žebeljev, 40 terragethe, 9 svinca, 5 jekla in 0,14 tovara starega bakra.

Če vzamemo za osnovo izračunavanja še ves časovni okvir 1527—1631 — tj. 104 leta, dobimo naslednje podatke: v tem času bi na Reko prišlo okrog 21.000 tovorov železa, ok. 10.000 tovorov žebeljev, ok. 1800 terragethe, ok. 1200 svinca, ok. 1800 jekla in ok. 45 tovorov koroškega železa. V istem času pa bi z Reke odšlo ok. 21.000 tovorov železa, 19.000 tovorov žebeljev, 4100 terragethe, 900 svinca, ok. 520 jekla in 14,5 tovara starega bakra.

Pri primerjavi poprečnega uvoza oz. izvoza (v enem oz. v 104 letih) lahko opazimo, kako približni in še zdaleč nerealni so ti izračuni — posebno pri primerjavi izvoza in uvoza žebeljev in terragethe. Poprečen izvoz tega blaga je namreč znatno višji od poprečnega uvoza, kar pa je v praksi zelo dvomljivo. Vzrok za tak zaključek moremo

iskati v nepopolnih in po količini zelo skopih podatkih za obdobje teh 104 let.

Enaka domneva velja vsekakor tudi za naslednja opažanja, čeprav smo skušali tu podati še neke druge rešitve, nasprotja med poprečnim izvozom in uvozom: v tabeli III je označeno koroško železo kot artikel uvoza, ki pa se potem pri izvozu sploh ne omenja. Domnevati moremo, da je to železo porabila Reka sama. Če pa sedaj pogledamo naš poprečni izračun za čas 104 let, se lahko takoj prepričamo, da je res le približen, kajti nemogoče je trditi, da je vse koroško železo, ki je prišlo na Reko, porabila Reka sama, torej, da ni šel niti en sam tovor v izvoz v italijanske pokrajine. Ne moremo pa seveda trditi, da Reka ni potrošila niti enega tovara tega železa. To bi bila ravno tako napačna trditev kot prejšnja. Resnica je nekje vmes.

Imamo pa še obraten primer: v tabeli IV je označen star baker kot predmet izvoza, pri uvozu pa ga ne zasledimo. Možno je, da so ga imeli na Reki uskladiščenega že od prej ali pa je bil last reških meščanov. Prav tako je možno, da ga je na Reko pritorvil trgovec, ki se ni podvrgel plačilu štiridesetnine in ni torej nikjer zapisan. Takih primerov je bilo precej.

Vrednost blaga, na osnovi katerega so izračunavali mitnino in 2,5% štiridesetnino oz. v letih 1594 in 1631 3,75% pristojbino, so bile določene v tarifnih redih za štiridesetninski urad na Reki oz. za mitninski postaji v Klani in v Šembijah. Na osnovi podatkov, ki nam jih dajejo mitninske knjige (količina blaga in višina pristojbine zanj), moremo približno določiti vrednost, ki jo je imelo blago. Tako dobljene vrednosti blaga po posameznih količinskih enotah se samo do določenega procenta približujejo realnim cenam blaga na veliko; v precej večji meri pa se razlikujejo od cen na drobno že na sami Reki in še bolj seveda v drugih krajih, s katerimi je bila Reka v trgovskih stikih.¹⁷

Vrednost blaga je bila torej določena s tarifno postavko v tarifnem redu, le-ta pa se v času od leta 1527 do 1586 očitno ni spreminjal, kajti višina pristojbine je ves ta čas stalna. Cene blaga pa so ves čas počasi rasle. Železo in žebelj so imeli v tem obdobju za izračun pristojbin dokaj stalno vrednost: tovor železa je veljal 4 dukate, tovor žebeljev pa 6 ducatov. Miliarij terragethe je leta 1527 ocenjen na 12 ducatov (en tovor je 4 dukate), v letih 1537 in 1540 pa le na 9 ducatov. Jeklo je bilo leta 1527 ocenjeno pri izračunu pristojbin na 4–5 ducatov, leta 1537 pa na 5 ducatov. Svinec je postopoma izgubljal na vrednosti: leta 1527 računajo

tovor svinca na 6, leta 1537 le na 4 dukate, leta 1540 pa samo še na 3 dukate 62 solidov.

V mitninski knjigi za leto 1594 opazimo velik skok izračunanih vrednosti blaga, kar vsekakor kaže na eni strani na spremembo tarifnega reda oziroma tarifnih postavk med leti 1586 in 1594, na drugi strani pa pridejo tu do izraza znatno višje cene blaga, ki so v resnici tudi obstajale. Cene so potem rasle še naprej; še večji dvig vrednosti opazimo v mitninskih knjigah za leto 1631. Cena železu se je od leta 1527 do 1594 pri tovoru dvignila za več kot 400% (od 4 na 16,5 dukata), cena žebeljev je poskočila za nekaj manj kot 400% (s 6 na 23,5 dukata),¹⁸ cena podkev za manj kot 300%, surovemu železu pa do leta 1631 za 500%,¹⁹ kar kaže na že nastali proces »revolucije« cen.

Obravnavano blago je prihajalo na Reko v glavnem iz slovenskega, le redko pa tudi iz hrvaškega zaledja; odhajalo pa je po morju v italijanske pokrajine ali v mesta ob vzhodni jadranski obali.

Le redko se je zgodilo, da je šlo to blago v obratni smeri. Zelo neverjetna se zdi možnost, da bi trgovci vozili železo na Reko iz Italije, ko pa so ga lahko dobili bliže — v zaledju. Bolj verjetna se zdi misel, da gre tu za del blaga, ki so ga pripeljali neprodanega nazaj na Reko.

Tabele nam prikazujejo, da je v tem obdobju igralo obravnavano blago precejšnjo vlogo v trgovini z italijanskimi pokrajinami. Seveda pa trgovina slovenskega zaledja ni bila omejena le na posredništvo Reke. V tem času je bilo namreč relativno veliko prometnih povezav med slovenskimi in italijanskimi deželami. Tovorne poti so vodile tudi na Trst, Koper, Piran, Milje in drugam.

Železo, železne izdelke, svinec in terragetho so na Reko tovorili domači trgovci iz zaledja npr. Mihael Frankovič in Andrej Kaciančič iz Ljubljane, Blaže Rottenmaner iz Škofje Loke, Andrej Päpler iz Kranja, Tomaž Warl (zanj nisem mogla ugotoviti porekla)²⁰..., kakor tudi reški meščani — trgovci npr. Nikolaj Jurkovič, Jurij Logar, Peter Gausch ter v precejšnji meri tudi italijanski trgovci. Le-ti so v večini primerov trgovali v smeri zaledje — Reka—Italija in seveda v obratni smeri, toda z drugim blagom (npr. olje, sol, vino, italijansko sukno itd.). To so bili trgovci iz Pesara (npr. Thomas Matzola, Francesco de Fratj — 1546 postane reški meščan, Alexander in Vicenco Burathelj, Francesco Sabattin), Ancone (Andrea in Nicola Ferdutz), Fana (Frantz Brunetta — že pred 1590 postane reški meščan), Apulije (Gašper Buthonj), iz Ferma (Jeroni-

mo de Adam). Mnogi izmed teh italijanskih trgovcev so postali reški meščani.

Reški trgovci trgujejo tako z zaledjem kot tudi z italijanskimi pokrajinami. V štiridesetinski knjigi za leto 1631 naletimo tudi na podatke o plemiški trgovini, v katero so bili vključeni kot posredniki nekateri reški trgovci: za barona Gottfrieda von Eybesswaldta iz Puštala pri Škofji Loki — trgovač je zlasti z železom in železnimi izdelki — so tedaj večkrat opravljali trgovske posle Peter Gausch, Michel Androckha ali Lovrenc Stemberger.²¹ Posredniški način trgovanja je značilen tudi za Andreja Paplerja iz Kranja, ki je deloma trgovač sicer sam, deloma pa so zanj trgovali reški trgovci Simon Teodorović, Michel Androckha in A. J. Corsso. Trgoval je predvsem s kranjskimi žebli.

V katere kraje je obravnavano blago šlo z Reke, je težko ugotoviti, kajti v mitninskih knjigah ni podatkov o tem. Precej si lahko pomagamo z imeni trgovcev, ki imajo svoj izvor v raznih mestih v Markah pa tudi v južnejših delih Italije. Trgovske zveze so v tem obdobju ugotovljene z Benetkami (tu so kranjski trgovci z železom že v 15. stol. dobili pravico spravljati blago v nemškem skladišču na Železnem obrežju),²² s Ferraro, Riminijem, Pesarom, Fanom, Senigalijo, Fermo, Recanatijem, Pescaro, Barletto, Barijem, Brindisijem pa tudi s Čedadom, Bologno in celo z Augusto na Siciliji.²³ Verjetno je šlo v te kraje več ali manj tudi obravnavano blago. Na to sklepamo predvsem iz dejstva, da so bili mnogi italijanski in reški trgovci (priseljenci iz Italije) z železom doma iz omenjenih krajev, oziroma je tam ostala njihova družina, sami pa so se naselili na Reki.

Takšna je torej podoba, ki nam jo dajejo ohranjene reške mitninske knjige 16. in prve polovice 17. stol. o trgovanju z železom, železnimi izdelki in drugimi kovinami na Reki. Ta slika ni niti popolna, niti povsem realna, kljub temu pa nam dovolj nazorno prikazuje pomen in obseg te trgovine.

OPOMBE

1. O razvoju železarstva in rudarstva ter o nahajališčih rud na Slovenskem glej: Bogo Grafenauer: Zgodovina slovenskega naroda, zvezek III, str. 21—27. Na splošno o razvoju železarstva pri nas glej: J. Mohorič: Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem, knjiga I. A. Müllner:

Geschichte des Eisens in Krain, Görz und Istrien von der Urzeit bis zum Anfange des 19. Jahrhunderts, Wien und Leipzig, 1909. — 2. B. Grafenauer, Zgod. slov. nar. III, str. 24. — 3. Pavle Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo, str. 91. — 4. Ana Kastelic, Trgovina s platnom, raševino in barvili (terrageho in terrarosso) na Reki v letih 1527 do 1631, Jadranski zbornik, 1966 — VI. zvezek. — 5. P. Blaznik, Trgovske zveze Škofje Loke z Reko v luči notarske knjige Antona de Renno de Mutina (1436—1461), Loški razgledi VIII., 1962, str. 77. — 6. P. Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo, str. 181. Narbe so uporabljali pri vratih na mestu, kjer so obeshali ključavnice. F. Tomšič: Nemško-slovenski slovar: narba = linga (na vratih). — 7. A. Kastelic, Trgovina s platnom..., str. 395, op. 8: D. Kovačević razlaga terrageho (gletho) v razpravi »Trgovina u srednjevekovnoj Bosni« kot svinčev glaj (belica), ki se uporablja v barvarstvu. — 8. F. Gestrin, Mitninske knjige 16. in 17. stoletja na Slovenskem, Viri za zgodovino Slovencev, knjiga V., SAZU 1972, str. 274; Arhiv SRS, vicedomski arhiv F I/73. f 1. A. Sfoitenig je bil reški meščan — Mitn. knj. str. 213, op. 3. — 9. F. Gestrin, Mitn. knj., Mitninska protiknjiga iz Bače za leto 1536, str. 101—126. — 10. F. Gestrin, Mitn. knj., str. 64—65. — 11. Zaradi pomanjkanja prostora in večje preglednosti tabel sem vse količinske enote pretvorila v tovore (Samb): 1 tovor = 2 sodčka (Lagl), 1 miliarij (meiller) = 3 tovore = 1000 funtov (phundt), 1 cent = 100 funtov. Poleg zneskov v tabelah pa je prišlo na Reko iz zaledja v letu 1594 še: za 1 dukat žebļev in za 7 dukatov nožev, v letu 1631 pa: 12 centov koroškega železa, 1 tovor koroških žebļev, 6 1/2 tovara koroških železnih naprav (eysenwerch), 1/4 tovara dragotin, nakita (Geschmeidt). — 12. Poleg vpisanih količin pa je odšlo z Reke po morju še: v letu 1586 200 funtov starega železa za 2 dukata 114 solidov, v letu 1594: za 1 dukat železa, za 5 dukatov žebļev, za 4 dukate motik, krampov, za 7 dukatov starega železa, in 1 1/2 tovara predelanega železa; v letu 1631 pa: 1 tovor koroškega jekla, 1/4 tovara dragotin (nakita), 5 1/2 tovara »eysenwerch«. — 13. F. Gestrin, Mitn. knj., str. 389; Arh. Slov., vic. arh. F I/74, f 14 Michel Zukha je bil morda iz Trsata, kjer se leta 1631 omenja neki Laurentius Zuecka di Tersato — Mitn. knj., str. 389, op. 28. — 14. Prav tam, str. 390; Arh. Slov., vic. arh. F I/74, f 15. Peretz je doma iz Kočevja, vendar v tem času še živi na Reki, malo pozneje pa se vrne v Kočevje — Mitn. knj., str. 280, op. 37. — 15. Prav tam, str. 221—271; Arh. Slov., vic. arh. F I/74. — 16. Prav tam, str. 26. — 17. Prav tam, str. 95. — 18. Prav tam, glej tabelo na str. 25—26. — 19. Prav tam, str. 96. — 20. Za vse trgovce sem dobila podatke v Mitn. knj., Osebo kazalo na str. 453. — 21. Prav tam, str. 58. — 22. J. Gašperšič: Vigenje, str. 52. — 23. F. Gestrin: Mitn. knj., str. 54.